

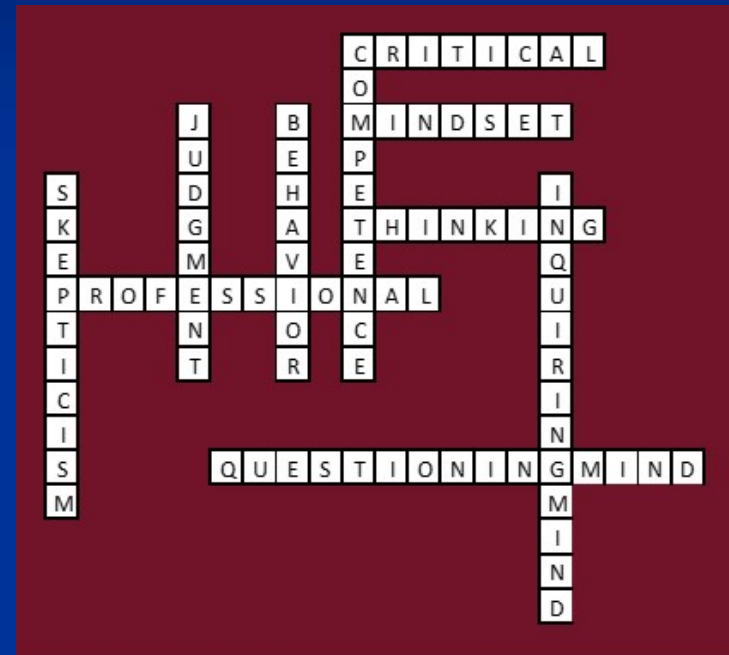

Μάθημα: “Μεθοδολογία Οικονομικής Επιστήμης”

Κωνσταντίνος Γκράβας, PhD

Ευρύτερος στόχος...

‘η εκπαίδευση του
διερευνητικού πνεύματος’
(*to educate the inquiring
mind*)

Χρησιμότητα της οικονομικής μεθοδολογίας

- Μαθαίνουμε να χρησιμοποιούμε την μέθοδο ερμηνείας και πρόβλεψης των οικονομικών φαινομένων που έχει αποδειχθεί ως η χρησιμότερη στο παρελθόν.
- Μαθαίνουμε να αποφεύγουμε μεθοδολογικά λάθη ή/και παραλείψεις του παρελθόντος.

Μεθοδολογία της Οικονομικής Επιστήμης

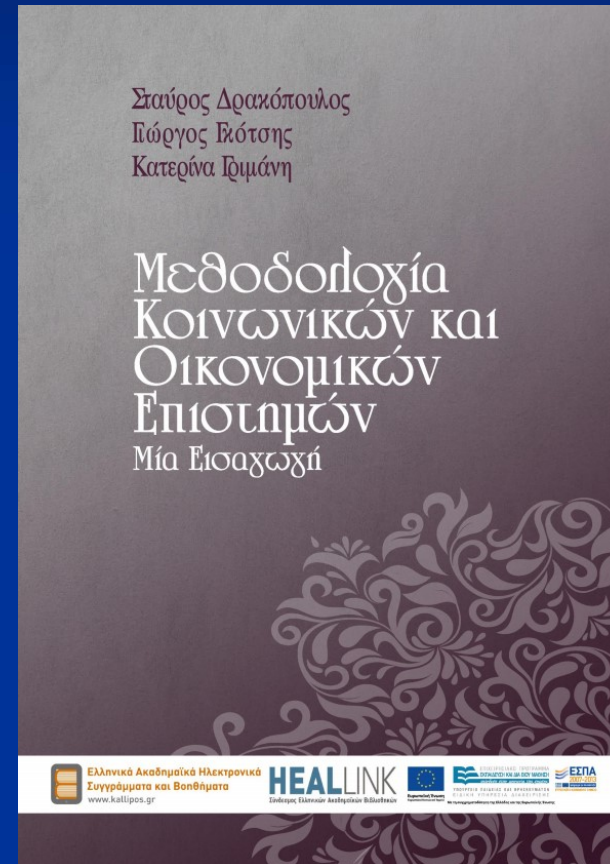
- έννοιες και εργαλεία μελέτης των οικονομικών φαινομένων
- βασικές μέθοδοι των επιστημών
- κύρια ρεύματα της οικονομικής μεθοδολογίας
- σύγχρονες τάσεις στην επιστημονική μελέτη των οικονομικών φαινομένων

Ωστόσο, δεν υφίσταται πάντοτε μια ενιαία μεθοδολογική προσέγγιση, αλλά η επιστήμη υιοθετεί τις κατάλληλες μεθόδους ανάλογα με τον επιδιωκόμενο ερευνητικό στόχο.

Βασική Βιβλιογραφία Μαθήματος

- Καραγιάννης, Α., *Οικονομική Μεθοδολογία. Ιστορική Ανάλυση*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2001
- Δρακόπουλος, Σ., Γκότσης, Γ., & Γριμάνη, Α. (2015). *Μεθοδολογία κοινωνικών και οικονομικών επιστημών* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. **Βρείτε το e-book στο διαδίκτυο**

Βασική Βιβλιογραφία Μαθήματος

Εισαγωγή στις Κοινωνικές Επιστήμες

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ (1)

1. Η Έννοια της Επιστήμης και οι Σκοποί της

- Ταξινόμηση των Επιστημών
- Αξιολογικές Κρίσεις στις Κοινωνικές Επιστήμες
- Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις

2. Εμπειρικές Κοινωνικές Επιστήμες

- Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός ως πλαίσιο εμφάνισης των νεότερων κοινωνικών επιστημών.
- Η γένεση της νεότερης πολιτικής σκέψης (Thomas Hobbes – John Locke).
- Οικονομική : Η Πρώτη Εμπειρική Κοινωνική Επιστήμη. Γαλλικός Διαφωτισμός (Εμποροκρατία - Φυσιοκρατία).
- Ο Σκωτικός Διαφωτισμός : Διαφωτισμός και Κοινωνική Επιστήμη. Ανθρώπινη Φύση και Κοινωνία (David Hume – Adam Smith).

Εισαγωγή στις Κοινωνικές Επιστήμες

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ (2)

3. Απαρχές της σύγχρονης κοινωνικής σκέψης: Η εμφάνιση της Κοινωνιολογίας.

Ο Γαλλικός Θετικισμός. (Henri Saint-Simon, Auguste Comte)

Η ολιστική μεθοδολογική προσέγγιση. Απαρχές εμπειρικής κοινωνικής έρευνας. Οι συλλογικές παραστάσεις. (Emile Durkheim)

Η ατομιστική προσέγγιση: Ιδεατοί τύποι και *Homo Economicus*. Η θρησκεία και η άνοδος του καπιταλισμού. Επιστήμη και αξίες. Εξουσία-γραφειοκρατία. (Max Weber)

Η οικονομική κοινωνιολογία: Τα κοινωνικά συστήματα.

Η Οικονομική της Ευημερίας. (Vilfredo Pareto)

Η κριτική του καπιταλισμού: Η θεωρία κοινωνικής εξέλιξης.

Κοινωνικές τάξεις - συγκρούσεις. (Karl Marx)

Εισαγωγή στις Κοινωνικές Επιστήμες

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ (3)

4. Η Οικονομική Επιστήμη.

Ιδεολογία και Ιστορία στο πλαίσιο της οικονομικής σκέψης.

Βασικές έννοιες – Προβλήματα - Υποθέσεις. Το Οικονομικό Πρόβλημα. Παραγωγικοί συντελεστές.

- (Νέο)κλασική Οικονομική – Πολιτική Οικονομία. Ορθολογική οικονομική συμπεριφορά. Ωφέλεια και Ισο-Οριακή Αρχή. Ορθολογικές Αποφάσεις. Εργαλειακός ορθολογισμός και η έννοια της ισορροπίας.

Οικονομικοί Νόμοι : Προσφορά και ζήτηση. Η έννοια της ισορροπίας.

- Το ατομικό συμφέρον. Το Αόρατο Χέρι. Οικονομική Θεωρία Επιλογών. Καταμερισμός των έργων. Θεωρία Ηθικών Συναισθημάτων. Το σύστημα της φυσικής ελευθερίας. (Adam Smith).
- Ωφελιμισμός και Προσωπικό Συμφέρον (Jeremy Bentham, J. S. Mill).

‘επιστήμη’

Ο όρος «επιστήμη» προέρχεται από το ρήμα «επίσταμαι» (= γνωρίζω καλά).

►► Ορισμός της Επιστήμης

- **Επιστήμη είναι** η ορθολογική και μεθοδική έρευνα της πραγματικότητας και η συστηματική οργάνωση της γνώσης που προκύπτει από την έρευνα αυτή.
- **Είναι** η παραγωγή καινούργιας γνώσης και επίσης η οργανωμένη και συστηματική παρουσίασή της.
- Η **επιστήμη** συνιστά γνωστική πνευματική δραστηριότητα με διυποκειμενική ισχύ ανεξάρτητα από το εκάστοτε γλωσσικό σύστημα. (Για παράδειγμα, ο νόμος του Νεύτωνα διαθέτει τυπική ισχύ είτε διατυπωθεί στα αγγλικά, στα γαλλικά, είτε στα ελληνικά (Chalmers, 2009).
- **Επιστήμη είναι** κάθε συστηματικό πεδίο μελέτης ή σύστημα γνώσης που έχει ως σκοπό να παραγάγει εξηγήσεις και προβλέψεις οποιωνδήποτε φαινομένων (φυσικών, κοινωνικών, ψυχολογικών, βιολογικών κλπ.) διαμέσου παρατηρήσεων, πειραμάτων και λογικής παραγωγής.

►► Η Έννοια της Επιστήμης και οι Σκοποί της

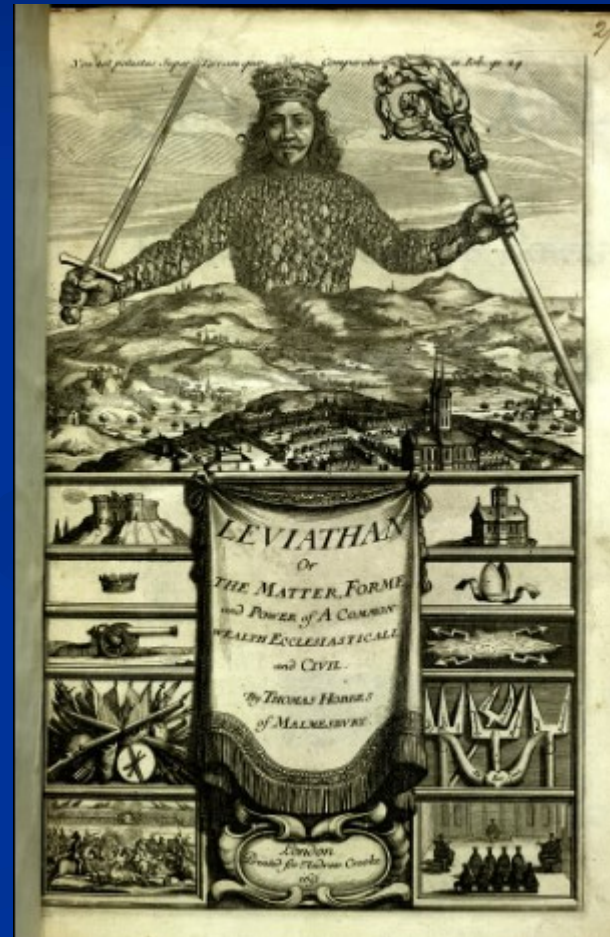
- **Επιστήμη είναι** κάθε ανθρώπινη γνωστική κατασκευή η οποία αποτελεί μια συστηματική, ορθολογική και αντικειμενική γνώση και η οποία διαμορφώνεται και εξειδικεύεται ανάλογα με τους σκοπούς που επιδιώκει και τα μέσα που χρησιμοποιεί για την επίτευξη των σκοπών της.
- **Επομένως η επιστήμη παρουσιάζει δύο βασικά χαρακτηριστικά (αναγκαία εννοιολογικά στοιχεία):**
 - (α) συστηματική, ορθολογική, πνευματική δραστηριότητα, (σ' αυτό διαφέρει από την τέχνη και την απλή πρακτική γνώση) και
 - (β) δίνει πορίσματα που έχουν διυποκειμενική ισχύ, δηλ. αντικειμενικότητα που ξεπερνά τις προσωπικές αντιλήψεις του κάθε ερευνητή. (Υπαρξη Αντικειμενικής Γνώσης ;;;)

▶ ▶ Βασικά στοιχεία της Επιστήμης

- η συστηματική γνώση,
- η ορθολογικότητα,
- η διυποκειμενικότητα,
- ο κριτικός έλεγχος,
- η μη αποδοχή γνώσης προερχόμενη από προσωπικές πεποιθήσεις και εξ αποκαλύψεως πηγές,
- η αποφυγή διατύπωσης προτάσεων σε εσωτερική γλώσσα, μη-υποκείμενη στην αρχή της διυποκειμενικής ισχύος των πορισμάτων της,
- η απόρριψη αξιολογικών κρίσεων από το σώμα των επιστημονικών προτάσεων.

‘επιστήμη’

Ο Thomas Hobbes στο *Leviathan* (1651) ορίζει την επιστήμη ως την γνώση που αποκτάται σε σχέση με τον τρόπο που αλληλεπιδρούν και επηρεάζονται μεταξύ τους τα διάφορα φαινόμενα.

(Αναδρομή)
Η αρχαιοελληνική επιστημονική σκέψη

Πλάτων

Οι ιδέες του Πλάτωνα είναι πολύ σημαντικές για την ιστορία της επιστήμης, διότι άσκησαν τεράστια επιρροή μέχρι τις αρχές των Νέων Χρόνων. Η μεσαιωνική σκέψη σε πολύ μεγάλο βαθμό ακολουθεί τις βασικές γραμμές του.

Ο Πλάτωνας προβαίνει στην διάκριση μεταξύ επιστήμης και δόξας, δηλαδή αναδεικνύει το στοιχείο της διυποκειμενικότητας (δόξα = γνώμη). Κατά τον Πλάτωνα, η επιστήμη οδηγεί σε καθολική, αναγκαία και αιώνια γνώση. Αυτό είναι κύριο χαρακτηριστικό της πλατωνικής επιστημολογίας (η σύγχρονη επιστημολογία έχει διατυπώσει σοβαρές επιφυλάξεις ως προς το ζήτημα αυτό). Η πλατωνική αντίληψη άσκησε τεράστια επιρροή κατά την Αναγέννηση, ακόμα και μέχρι τον 19ο αιώνα. Ως επακόλουθο της αντίληψης περί αιώνιας γνώσης, ο Πλάτωνας οδηγείται στο ότι η αιώνια γνώση δεν μπορεί να αναφέρεται σε εμπειρικά αντικείμενα (φθαερά), αλλά μόνο σε νοητές μορφές. Δηλαδή, από την στιγμή που πιστεύει ότι η επιστήμη οδηγεί στην αιώνια γνώση, τα εμπειρικά αντικείμενα δεν έχουν αντιστοιχία με αυτήν, αλλά μόνον οι νοητές μορφές. Ουσιαστικά, εδώ υπάρχει αποκλεισμός της εμπειρίας ως γνωστικής πηγής και ως στοιχείου ελέγχου των επιστημονικών προτάσεων. Το εμπειρικό έλλειμμα όσον αφορά την επιστημονική διαδικασία γίνεται πιο έντονο στον Πλάτωνα, ο οποίος δίνει μεγάλη έμφαση σε νοητές μορφές.

Ως εκ τούτου, η επιστήμη δεν ασχολείται με την εμπειρική γνώση, ούτε η εμπειρία χρησιμεύει ως έλεγχος της εγκυρότητας της επιστημονικής γνώσης. Κύριο παράδειγμα της πλατωνικής επιστήμης είναι η αξιωματική γεωμετρία, διότι είναι καθαρά νοητή γνώση, αναφέρεται μόνο σε νοητές μορφές: αρχίζει από βασικά αξιώματα και με λογική παραγωγή καταλήγει σε συμπεράσματα. Η αξιωματική γεωμετρία δεν έχει καμιά αναφορά στην εμπειρία και, όπως θα περίμενε κανείς, ο Πλάτωνας θεωρεί τις άλλες επιστήμες (Φυσική, Ιατρική, Αστρονομία) υποδεέστερες, πρακτικές δραστηριότητες χωρίς ανάλογη θεωρητική αξία (Lloyd, 2013).

Αριστοτέλης

Σε γενικές γραμμές, ο **Αριστοτέλης** συμφωνεί με την πλατωνική προσέγγιση στην επιστήμη, την εμπλουτίζει όμως με την ανάπτυξη της τυπικής λογικής. **Εισάγει ορισμένα εμπειρικά στοιχεία και δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην εμπειρία από ό,τι ο Πλάτωνας.** Γενικά, όμως, ακολουθεί την πλατωνική αντίληψη περί της επιστήμης ως γνώσης αιώνιων και καθολικών αληθειών.

Για τον Αριστοτέλη, το επιστημονικό πρότυπο είναι επίσης η Γεωμετρία, η οποία οδηγεί λογικά σε αιώνιες αλήθειες. Δηλαδή, **η επιστήμη είναι απόδειξη προτάσεων από αξιώματα.** Αυτή η αντίληψη δεν επέτρεψε την ουσιαστική εισαγωγή της εμπειρικής διάστασης στην επιστήμη, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι την αποκλείει τελείως. Η αριστοτέλεια επαγωγή, ωστόσο, είναι διαφορετική από τη σύγχρονη επαγωγή, η οποία συνίσταται στη συναγωγή γενικών προτάσεων από πεπερασμένο αριθμό ατομικών παρατηρήσεων.

Κατά την αριστοτελική άποψη, επαγωγή είναι η διατύπωση γενικών αρχών από πρακτική πείρα. Για παράδειγμα, η αριστοτελική επαγωγή είναι πολύ κοντά σε αυτό που κάνει ένας εμπειρικός τεχνίτης αυτοκινήτων, ο οποίος διατυπώνει γενικές αρχές από συσσωρευμένη πρακτική πείρα. **Ωστόσο, η σύγχρονη έννοια της επαγωγής είναι τελείως διαφορετική.** Είναι διαφορετική η γνώση που διαθέτει ένας πρακτικός τεχνίτης αυτοκινήτων από τη γνώση που έχει ένας μηχανικός μηχανών εσωτερικής καύσης. Ο πρακτικός τεχνίτης αναπτύσσει μια διαισθητική αντίληψη και δεν αναλύει τις διαρθρωτικές σχέσεις φαινομένων με βάση επαγωγικούς συλλογισμούς.

Συνοπτικά, η αριστοτελική επιστήμη δεν διαφέρει ουσιαστικά από την πλατωνική. Και οι δύο αντιλαμβάνονται τη θεωρητική φύση της επιστήμης και τάσσονται εναντίον της μετατροπής της επιστήμης σε σύστημα επιστημονικών εφαρμογών, γιατί θεωρούν αυτό το ενδεχόμενο ως απόπειρα κατάχρησης και εξαπάτησης της φύσης. (Αυτό φυσικά συνάδει με την γενικότερη αρχαιοελληνική κουλτούρα στο πλαίσιο της οποίας η επιστημονική γνώση δεν ήταν απαραίτητο να μετουσιωθεί σε ευρείας χρήσης τεχνολογική εφαρμογή για να διεκδικήσει κοινωνική νομιμοποίηση.)

Επιστήμη (κατ' Αριστοτέλη)

- Επιστήμη δεν είναι η απλή γνώση των περιστατικών αλλά η γνώση των αιτίων αυτών (όχι τι εστί αλλά διατί εστί - Rerum cognoscere causas – Να γνωρίζεις την αιτία των πραγμάτων)

(Αριστοτέλης, 2^ο βιβλίο 'Τα Φυσικά' και 2^ο βιβλίο 'Μετά τα Φυσικά')

- Για να φθάσουμε στα αίτια πρέπει να γνωρίζουμε την ουσία των πραγμάτων, δηλαδή τον λόγο που τα πράγματα είναι έτσι όπως είναι.

- Τέσσερα τα αίτια που διαμορφώνουν την πραγματικότητα:

1. Το υλικό (το εξ ου γίνεται, Causa materialis)
2. Το μορφικό (το τι εν είναι, Causa formalis)
3. Το ποιητικό (όθεν η κίνησις ως αρχή της μεταβολής, Causa efficiens)
4. Το τελικό (το ου ένεκα, Causa finalis)

‘Το τελικό’ είναι σημαντικότερο από όλα τα άλλα γιατί το νόημα και ο χαρακτήρας κάθε πράγματος στον κόσμο είτε είναι έμβρυο, ή εργαλείο ή κοινωνία, ανάγεται στον σκοπό της ύπαρξης του.

‘Με την Λογική μελετάμε τις αρχές των αληθινών και επιτυχημένων επιχειρημάτων. Οι προτάσεις πρέπει να συνδέονται με λογικώς αποδεκτά επιχειρήματα. Με την Λογική δεν αποδεικνύουμε την εμπειρική αλήθεια του επιχειρήματος αλλά κρίνουμε την λογική του συνέπεια’.

Επιστήμη (σήμερα)

- Υποστηρίζεται ότι:

Η έννοια επιστημονικό δεν σχετίζεται με το ότι μια θεωρία είναι αληθινή, αλλά με το ότι μια θεωρία έχει αποφύγει με ορθολογικό τρόπο τα λάθη. Μια θεωρία είναι ορθή, μόνον όταν τα συμπεράσματα είναι συνεπή προς τις υποθέσεις. Αν, δε, η θεωρία αυτή ερμηνεύει και την πραγματικότητα, τότε λέμε ότι η θεωρία αυτή είναι και χρήσιμη.

▶ Ταξινόμηση των Επιστημών

(αναλόγως της φύσης του επιδιωκόμενου σκοπού, αλλά και των εικάστοτε μέσων προς επίτευξη αυτών των σκοπών)

- Α) Αναλυτικού Τύπου, οι οποίες επιδιώκουν γνωστικούς - πληροφοριακούς σκοπούς: Φυσική, Χημεία, Οικονομική, Κοινωνιολογία, Μαθηματικά, Λογική κ.α.
- Β) Δεοντολογικές ή Κανονικές Επιστήμες, οι οποίες επιδιώκουν αξιολογικούς - ρυθμιστικούς σκοπούς: Νομική, Ηθική, Πολιτική Επιστήμη, Οικονομική της Ευημερίας κ.α.
- Γ) Ανθρωπιστικές Επιστήμες, οι οποίες επιδιώκουν την ερμηνεία και κατανόηση ανθρώπινων έργων, πράξεων και θεσμών: Φιλολογία, Θεολογία, Ιστορία κ.α.

- Αναλυτικού Τύπου: Στοχεύουν να μας προσφέρουν αληθείς και έγκυρες πληροφορίες για τη δομή της πραγματικότητας, φυσικής, κοινωνικής, ή βιολογικής. Το μέσο που υιοθετούν είναι η κατασκευή υποθέσεων και θεωριών με ευρύ πληροφοριακό περιεχόμενο και εξηγητική ισχύ, αλλά και η χρησιμοποίηση αυτών των θεωρητικών κατασκευών για την εξήγηση και πρόβλεψη φαινομένων της πραγματικότητας.

- Δεοντολογικές ή Κανονικές Επιστήμες: Στοχεύουν στην ρύθμιση κοινωνικών σχέσεων και την επίλυση κοινωνικών διαφορών με κριτήρια δικαιοσύνης, ακριβοδικίας, αμεροληψίας κ.λπ. Στις δεοντολογικές επιστήμες, δεν διατυπώνουμε γενικές επιστημονικές θεωρίες με εξηγητικό περιεχόμενο, αλλά κατασκευάζουμε ρυθμιστικούς κανόνες προς διευθέτηση κοινωνικών σχέσεων: οι προτάσεις των δεοντολογικών επιστημών κρίνονται όχι με βάση το πληροφοριακό τους περιεχόμενο, αλλά με κριτήριο την συμβολή τους στην διεύρυνση του ρυθμιστικού περιεχομένου αρχών που οριοθετούν επιτρεπτές κοινωνικές πράξεις. Κριτική αρχή εν προκειμένω δεν θεωρείται η αλήθεια ως ορθή αναπαράσταση του κόσμου, αλλά ένα σύνολο μετα-ηθικών παραδοχών, όπως η ελευθερία, η κοινωνική δικαιοσύνη, η ατομική ευημερία, η συλλογική ευημερία, το κοινό αγαθό κλπ. Τυπικό παράδειγμα δεοντολογικής επιστήμης αποτελεί η Νομική επιστήμη.

- Ανθρωπιστικές Επιστήμες: Στόχος είναι η ανεύρεση νοημάτων που εμπεριλαμβάνουν πνευματικά έργα του παρελθόντος. Οι ανθρωπιστικές επιστήμες προσανατολίζονται προς τον μοναδικό και ανεπανάληπτο χαρακτήρα ιστορικών πράξεων και πνευματικών επιτευγμάτων του παρελθόντος, και όχι προς το καθολικό και γενικό που συλλαμβάνουν οι εμπειρικο-αναλυτικές επιστήμες.

► Επιστήμες Αναλυτικού Τύπου (1)

- Σκοπός: Επιδιώκουν να αυξήσουν τις γνώσεις μας για τον κόσμο που ζούμε.
- Μέσα: ι) Κατασκευή υποθέσεων,
ιι) Λογικός και Εμπειρικός έλεγχος αυτών,
ιιι) Εφαρμογή τους για την εξήγηση και πρόβλεψη των φαινομένων της πραγματικότητας,
ιiv) Δημιουργία προτάσεων*.
- Επομένως: Οι επιστημονικές προτάσεις δεν πρέπει να είναι υποκειμενικές εκτιμήσεις των ερευνητών, αλλά ανεξάρτητες από προσωπικές σχέσεις και προτιμήσεις. Αποκλείονται γνωστικές πηγές που συνδέονται άμεσα με ορισμένα πρόσωπα (ενόραση ή αποκάλυψη).
- *Αρχή Αξιολογικής Ουδετερότητας στον Επιστημονικό Χώρο

► Επιστήμες Αναλυτικού Τύπου (2)

Αξιολογικές Κρίσεις: Έννοια

- Αξιολογικές Κρίσεις: Γλωσσικές Κατασκευές που περιλαμβάνουν τρία στοιχεία:
 1. Περιγραφή περιστατικού που αποτιμάται θετικά ή αρνητικά
 2. Αναφορά σε αξιολογική – ηθική αρχή που θεμελιώνει την αξιολόγηση
 3. Προσδοκία αποδοχής της αξιολόγησης και ανάλογης ρύθμισης της συμπεριφοράς

Βασικό Ερώτημα: Είναι δυνατόν Αξιολογικές Κρίσεις να διατυπώνονται από Κοινωνικούς Επιστήμονες ; (Διαμάχη γύρω από τις Αξιολογικές Κρίσεις – David Hume, Max Weber, Αξιολογική Ουδετερότητα των Κοινωνικών Επιστημών)

- Τρία επί μέρους ερωτήματα:
 1. Πρέπει οι αξιολογήσεις να είναι αντικείμενο προτάσεων των κοινωνικών επιστημών; ΝΑΙ.
 2. Πρέπει οι αξιολογήσεις να είναι περιεχόμενο των προτάσεων των κοινωνικών επιστημών; ΕΞΑΡΤΑΤΑΙ.
 3. Πρέπει οι αξιολογήσεις να είναι η βάση των κοινωνικών επιστημών; ΝΑΙ.

► Επιστήμες Αναλυτικού Τύπου (3)

Αξιολογικές Κρίσεις : Συμπεράσματα

- Αξιολογική Ουδετερότητα των Κοινωνικών Επιστημών =

Δεν υπάρχει επιστημονική θεμελίωση μιας ορισμένης συμπεριφοράς μας απέναντι στον κόσμο. Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι δυνατόν να παραχθεί λογικά ένα σύστημα αξιών (πράξεις καλές και πράξεις κακές) από προτάσεις πληροφοριακού περιεχομένου (δηλαδή που περιγράφουν και εξηγούν τον κόσμο).

Όμως οι επιστήμονες ως ενεργοί πολίτες και μέλη της πνευματικής ηγεσίας της κοινωνίας πρέπει να συμμετέχουν με κριτικό τρόπο στη διαμόρφωση ηθικών αρχών και αξιών.

Δεν επιτρέπεται η χρήση της επιστήμης ως 'αντικειμενικό' στήριγμα των αξιολογικών τους θέσεων.

Επειδή

- Η Επιστήμη δεν είναι σε θέση να συνδέσει με λογικά έγκυρο τρόπο τον κόσμο του όντος (γνωστικά θέματα) με τον κόσμο του δέοντος (αξιολογικά θέματα). Ο διαχωρισμός αυτός θεμελιώνεται στην άποψη ότι γνωστικά και αξιολογικά προβλήματα αντιμετωπίζονται καλύτερα αν η ανάλυσή τους γίνει χωριστά και αν μόνο τα πορίσματα των χωριστών αναλύσεων χρησιμοποιούνται από την άλλη πλευρά.

Η αρχή της αξιολογικής ουδετερότητας

- Αξιολογική ουδετερότητα σημαίνει ότι ο επιστήμονας θα πρέπει, κατά το δυνατόν, να είναι απαλλαγμένος από την επιρροή ή τυχόν επιρροή των προσωπικών του αξιών, αρχών και πεποιθήσεων κατά την παραγωγή επιστημονικής γνώσης.
- Αυτό, ωστόσο, είναι ένα δυσχερές ζήτημα, γιατί οι επιστήμονες λειτουργούν ως ενεργοί πολίτες και οπωσδήποτε διαθέτουν ανάλογες προτιμήσεις, αξίες, οράματα, τα οποία όμως δεν θα πρέπει να επηρεάζουν την επιστημονική διαδικασία ή να διαμορφώνουν την παραγωγή επιστημονικής γνώσης.

► Επιστήμες Αναλυτικού Τύπου (4)

Χρησιμότητα της Αναλυτικού Τύπου Επιστήμης στην επίλυση Πρακτικών Προβλημάτων

Η Επιστημονική Επίλυση των πρακτικών προβλημάτων γίνεται με μια διαδικασία δύο σταδίων:

- Κατασκευή και Έλεγχος υποθέσεων αναφορικά με τις σχέσεις φαινομένων της πραγματικότητας.
- Τεχνολογικό Μετασχηματισμό των σχέσεων αυτών σε μέσα μεταβολής του κόσμου. (Αν $A \rightarrow B$, τότε η έλευση του B προϋποθέτει την έλευση του A).

Οι Αναλυτικές Επιστήμες προσφέρουν ένα ορθολογικό πρότυπο για την κριτική ανάλυση και λογική συζήτηση της εγκυρότητας δεοντολογικών κανόνων και αρχών. Η αλήθεια αφορά όχι την ορθή αναπαράσταση του κόσμου (την οποία τελικά κανείς δεν ξέρει) αλλά ορισμένες ηθικές αρχές (γενικά αποδεκτές), όπως ελευθερία, δικαιοσύνη, ευτυχία, κ.ά.

Η ορθολογικότητα συνδέει μεθοδολογικά γνώση και αξιολογήσεις με βάση αρχές που χρησιμεύουν ως γέφυρες.

- Η γνωστότερη είναι η αρχή της πρακτικότητας ('το δέον προϋποθέτει δύνασθαι'), δηλ. μπορούμε να ζητάμε μόνο ότι μπορεί να πραγματοποιηθεί.

Άρα, η γνώση (ον) μπορεί να απορρίψει ορθολογικά μια αξιολογική αρχή (δέον).

► Επιστήμες Αναλυτικού Τύπου (5) (Ταξινόμηση)

1. **Τυπικές:** Συντακτικά συστήματα προτάσεων χωρίς πληροφοριακούς σκοπούς, προσφέρουν τα αναγκαία αναλυτικά εργαλεία για τη μελέτη των φαινομένων της πραγματικότητας. Η τυπική αλήθεια επιδιώκει εσωτερική λογική συνέπεια των επιστημονικών προτάσεων ανεξάρτητα από τη διαμόρφωση της πραγματικότητας. (Λογική, Μαθηματικά, κ.ά.)
2. **Πραγματολογικές ή Εμπειρικές:** Συντακτικά συστήματα προτάσεων με πληροφοριακό περιεχόμενο και εξηγητικούς σκοπούς, αυξάνουν τις γνώσεις και πληροφορίες μας για τα φαινόμενα της πραγματικότητας. Η εμπειρική αλήθεια θεωρεί ως αληθείς εκείνες τις προτάσεις που αποδίδουν σωστά την πραγματικότητα. (Φυσική, Χημεία, Οικονομική, Κοινωνιολογία)

2.1 **Φυσικές:** Ερευνούν φυσικά φαινόμενα και διατυπώνουν φυσικούς νόμους

2.2 **Κοινωνικές:** Ερευνούν τη συμπεριφορά του ανθρώπου ως μέλους κοινωνικών ομάδων, δηλαδή ολότητων που περιέχουν σχέσεις μεταξύ των μελών τους.

βλ. επόμενο σχήμα

Εικόνα 1.1 Κατηγορίες επιστημών.

▶ Δεοντολογικές ή Κανονικές Επιστήμες

- Σκοπός: Επιδιώκουν αξιολόγηση και ρύθμιση των κοινωνικών σχέσεων.
- Έχουν ορθολογικό χαρακτήρα και επιδιώκουν πορίσματα με ορισμένο βαθμό διυποκειμενικής ισχύος.
- Μεθοδολογικά διαφέρουν από τις Αναλυτικές Επιστήμες ως προς τις Ρυθμιστικές Αρχές (Ρυθμιστικούς Κανόνες / Ρυθμιστικό Περιεχόμενο) που χρησιμοποιούν (αλήθεια, έναντι ελευθερίας, ευτυχίας, δικαιοσύνης).

Π.χ. Η Νομική Επιστήμη επιλύει ορθολογικά κοινωνικές διαφορές με κριτήρια δικαιοσύνης.

- Σήμερα οι Δεοντολογικές Επιστήμες εφαρμόζουν ολοένα και περισσότερο τα αναλυτικά πρότυπα και τις μεθόδους (αυστηρότητα, ακρίβεια, ελεγχιμότητα) και συνεργασίας με τις Αναλυτικές Επιστήμες.

Π.χ. Περίπτωση Οικονομικής της Ευημερίας και Οικονομικής Ανάλυση του Δικαίου.

- Οι έννοιες που χρησιμοποιούνται είναι στοιχεία ρυθμιστικών κανόνων και η αξία τους εξαρτάται από τη συμβολή τους στο ρυθμιστικό περιεχόμενο των κανόνων αυτών. (Η έννοια 'χρήμα' στα Οικονομικά και στο Δίκαιο)

▶ Ανθρωπιστικές ή Επιστήμες του Πνεύματος

- Σκοπός: Επιδιώκουν την ερμηνεία και κατανόηση (ανεύρεση νοημάτων) των ανθρωπίνων πράξεων έργων και θεσμών.
- Πυρήνας τους είναι οι **ιστορικές και φιλολογικές επιστήμες**, η δε ανεύρεση νοημάτων (δηλ. αναγωγή προτάσεων που περιγράφουν ατομικά περιστατικά σε γενικούς νόμους) είναι διαδικασία αντίθετη προς την εξήγηση των φυσικών επιστημών (εύρεση των τεχνολογικών σχέσεων μεταξύ των φαινομένων της πραγματικότητας)
- Ο Ρόλος των Ανθρωπιστικών Επιστημών σήμερα.
Οι απόψεις διίστανται:
(Α) Φορέας συντήρησης και διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς,
ή
(Β) Κατέχουν κριτικό ρόλο και αναπτύσσουν ερευνητικούς σκοπούς.

Μεθοδολογικά Θέματα (1)

(Μεθοδολογική Ενότητα των Αναλυτικών Επιστημών:
Χωριστή μεθοδολογία για τις Επιστήμες του Ανθρώπου ;;)

- Μεθοδολογικός Μονισμός : Στις Αναλυτικές Επιστήμες (Α.Ε.) υπάρχουν κοινές μεθοδολογικές αρχές, δηλ. κοινοί βασικοί τρόποι οργάνωσης και λειτουργίας της επιστημονικής δραστηριότητας. Διατυπώνουμε γενικούς νόμους που παρέχουν πληροφορίες για την δομή της πραγματικότητας. Δηλαδή, υπάρχει ενότητα μεθόδων ανεξάρτητα άν το αντικείμενο της έρευνας ανήκει στον φυσικό ή κοινωνικό κόσμο.

Προτεραιότητα δίδεται στην πνευματική προσέγγιση στον κόσμο έναντι των χαρακτηριστικών του εμπειρικού αντικειμένου της έρευνας, (διαφορές τεχνικών, ΟΧΙ μεθόδων) κυρίως επειδή οι επιστήμες έχουν γνωστική – πληροφοριακή δραστηριότητα.

- Μεθοδολογικός Δυϊσμός : παραδέχεται ότι για τις Επιστήμες του Ανθρώπου (Ε.Α.) πρέπει να διαμορφωθεί χωριστή μεθοδολογία λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ανθρώπινης φύσης και της κοινωνικής συμπεριφοράς. (Ερμηνευτική και Διαλεκτική Μεθοδολογία).

Προτεραιότητα δίδεται στο εμπειρικό αντικείμενο έναντι της πνευματικής του σύλληψης.

Μεθοδολογικά Θέματα (2)

(Επιχειρηματολογία)

Οι **Επιστήμες του Ανθρώπου** πρέπει να έχουν χωριστή μεθοδολογία από τις **Αναλυτικές Επιστήμες**, επειδή:

1. Η κατανόηση στις Ε.Α. αφορά ανθρώπινες πράξεις, έργα και θεσμούς, δηλ. ανιχνεύουμε νοήματα και η ζωή θεωρείται νοηματική ολότητα αποτελούμενη από βιώματα, πράξεις, αξιολογήσεις και σκοπούς.

Αντίθετα,

Η κατανόηση στις Α.Ε. αφορά εξωτερική γνώση των φαινομένων και είναι πηγή υποθέσεων και θεωριών με αντικειμενικό έλεγχο των πορισμάτων.

2. Η ανθρώπινη συμπεριφορά αποτελείται από μοναδικά και ανεπανάληπτα φαινόμενα που δεν υπόκεινται σε γενικούς νόμους, άρα αποκλείουν εξήγηση και πρόβλεψη αυτών.

Αντίθετα,

Υπάρχουν πολλές κανονικότητες στον κοινωνικό χώρο που συλλαμβάνονται με γενικές υποθέσεις και θεωρίες, άρα υπάρχει προβλεπτική ικανότητα.

Όμως,

Ολιστικές προσεγγίσεις (π.χ. συστημική θεωρία) διατρέχουν το πεδίο όλων των επιστημών και δεν διαφοροποιούν τις επιστήμες μεταξύ τους (φυσικές και ανθρωπιστικές).

Επιστημονικές Μέθοδοι (1)

■ Επαγωγική Μέθοδος (Inductive Method) :

Από το μερικό στο γενικό, δηλαδή παρατηρούμε μεμονωμένα φαινόμενα από τα οποία βγάζουμε γενικά συμπεράσματα.

→ Αναλύουμε δεδομένα για εξαγωγή αιτιατών σχέσεων και συμπερασμάτων. Τα δεδομένα αναλύονται με την παρατήρηση, παρουσίαση και ταξινόμηση.

Ένα τυπικό παράδειγμα από τα Οικονομικά: συλλέγουμε μεγάλο αριθμό παρατηρήσεων για τις τιμές ενός αγαθού (Pa) και για τη ζητούμενη ποσότητα του ίδιου αγαθού (Qa). Από τις παρατηρήσεις αυτές, **συμπεραίνουμε γενικά** ότι όταν η τιμή (Pa) του αγαθού αυτού ανεβαίνει, τότε η ζητούμενη ποσότητα (Qa) μειώνεται. Δηλαδή, από επιμέρους παρατηρήσεις εξάγουμε το γενικό συμπέρασμα ότι όταν η τιμή του αγαθού A ανεβαίνει, η ζήτησή του μειώνεται.

Επαγωγική Μέθοδος

Ισχύει πάντοτε ;;;; ΌΧΙ →→ Εξαγωγή λανθασμένων συμπερασμάτων από μόνη την παρατήρηση

1. ο ήλιος θα ανατείλει αύριο το πρωί [επειδή παρατηρήσαμε ότι ο ήλιος ανατέλλει κάθε πρωί].
2. οι κύκνοι είναι λευκοί [επειδή στην Ελλάδα παρατηρούμε ότι όλοι οι κύκνοι είναι λευκοί]. Υπάρχουν όμως και μαύροι κύκνοι στην Αυστραλία (βλ. **κριτική του Popper**).

Επαγωγική Μέθοδος

Άρα, με την Επαγωγική Μέθοδο:

- Δεν οδηγούμαστε πάντοτε σε αύξηση της γνώσης μας για κάποιο φαινόμενο, επειδή δεν αναλύουμε τα αίτια αυτού.
- Δεν μπορούμε να αποδείξουμε πάντοτε την αλήθεια μιας πρότασης η οποία μπορεί να διαψευσθεί από την εμπειρία
- Δεν οδηγούμαστε σε συμπεράσματα που έχουν καθολική ισχύ (το πρόβλημα της επαγωγής)
- Δεν εξασφαλίζεται η αντικειμενικότητα και αμεροληψία του επιστήμονα

Η γνώση για μελλοντική εξέλιξη ή εμφάνιση ενός γεγονότος ξεκινά με την επαγωγή (ο ήλιος ανατέλλει κάθε πρωί) αλλά δημιουργείται με την βοήθεια της λογικής παραγωγής (αφού ανέτειλε και στο παρελθόν, θα συνεχίσει και στο μέλλον να ανατέλλει)

Η κριτική του Popper

Τα γενικά συμπεράσματα τα οποία προέρχονται από την επαγωγή είναι δυνατό να διαψευστούν από την εμπειρία. Η κριτική του Popper, με το γνωστό παράδειγμα των λευκών κύκνων, είναι βασική στο πρόβλημα αυτό.

Ο Popper υποστηρίζει ότι έχουμε χιλιάδες παρατηρήσεις για λευκούς κύκνους, οι οποίες οδηγούν στο γενικό συμπέρασμα ότι όλοι οι κύκνοι είναι λευκοί. **Αρκεί όμως μία παρατήρηση** ενός μαύρου κύκνου στην Αυστραλία για να μας ανατρέψει το συμπέρασμα αυτό. Άρα το συμπέρασμα δεν είναι ασφαλές. **Δεν είμαστε βέβαιοι**, διότι η γνώση μας αυτή προέρχεται μόνο από παρατηρήσεις, οι οποίες μας επιβεβαιώνουν ότι όλοι οι κύκνοι είναι λευκοί. Αυτό, όμως, δεν μας εγγυάται ότι δεν θα παρατηρήσουμε ποτέ έστω και έναν μαύρο κύκνο. **Δηλαδή δεν έχουμε θεωρία που να μας θεμελιώνει γιατί ακριβώς οι κύκνοι είναι λευκοί.** Το συμπέρασμα εξάγεται από παρατηρήσεις και μόνο. Τα συμπεράσματα αυτά δεν μας εγγυώνται ότι είναι αδύνατο να παρατηρήσουμε έναν μαύρο κύκνο στο μέλλον.

Επομένως, η διαδικασία γενίκευσης μιας σειράς παρατηρήσεων είναι λογικά επισφαλής, διότι δεν στηρίζεται σε υπερκείμενη θεωρία, ούτε απορρέει από ένα συνεκτικό θεωρητικό πλαίσιο.

Το πρόβλημα της επαγωγής -- Η ...επαγωγίστρια γαλοπούλα

- Ο **Bertrand Russell**, το 1912, στο 6ο κεφάλαιο του *The Problems of Philosophy*, με τίτλο 'On Induction', επανέρχεται σε ένα ζήτημα που είχε απασχολήσει τον σκεπτικιστή φιλόσοφο David Hume. Ο Hume, μιλώντας για την αιτιότητα στη φύση, υποστήριζε ότι δεν υπάρχει αναγκαία σύνδεση στην εμφάνιση δύο συμβάντων A και B. Απλώς έχουμε την «συνήθεια» να αναμένουμε ότι η εμφάνιση ενός γεγονότος A θα οδηγήσει σε ένα γεγονός B.
- Ο **Russell αποδεικνύει πως ο Hume έχει δίκιο**: η επαγωγή δεν μπορεί να τεκμηριωθεί. Όπως το θέτει ο Russell, πρέπει να προβληματιστούμε εάν υπάρχει λόγος να πιστεύουμε σε ό,τι ονομάζουμε «ομοιομορφία της φύσης». Πρόκειται για την πίστη πως ό,τι συνέβη ή θα συμβεί είναι ένδειξη ενός γενικού νόμου στον οποίο δεν χωρούν εξαιρέσεις. Μπορούμε όμως να βεβαιώσουμε ότι υπάρχει μια τέτοια «ομοιομορφία της φύσης»;
- Κι εδώ εμφανίζεται η **περίπτωση της επαγωγίστριας γαλοπούλας** (στην πραγματικότητα ήταν κοτόπουλο: chicken), την οποία χρησιμοποιεί παραδειγματικά ο Russell για να δείξει τους περιορισμούς της επαγωγής, και η οποία έχει ως εξής:

Όταν η γαλοπούλα μεταφέρθηκε στη φάρμα, διαπίστωσε ότι ο αγρότης τάιζε όλα τα πουλερικά του την ίδια ώρα κάθε μέρα. Επειδή ήταν μια πολύ προσεκτική επαγωγίστρια, δεν βιάστηκε να βγάλει συμπεράσματα, αλλά περίμενε να συγκεντρώσει περισσότερα στοιχεία. Μετά από κάμποσο καιρό, μπορούσε πια να πει με βεβαιότητα ότι ο αγρότης, κάθε μέρα, με ζέστη ή με κρύο, με ήλιο ή με βροχή, τάιζε τα πουλερικά του την ίδια ώρα. Τα στοιχεία ήσαν, λοιπόν, αρκετά και πλέον ήταν σε θέση να προβλέψει τεκμηριωμένα πως την επόμενη ημέρα, τη συνηθισμένη ώρα, ο αγρότης θα ταΐσει και πάλι τα πουλερικά του. Συνέβη όμως, δυστυχώς, η επόμενη ημέρα να είναι η παραμονή των Χριστουγέννων... .

Η ...επαγωγίστρια γαλοπούλα

The Problem of Induction and Russell's Chicken

- Does science establish 'laws of nature'?
 - Hume says you can only know what you have observed, and you have never observed a 'law of nature'.
- This is called "The Problem of Induction."
- Bertrand Russell illustrated this problem with his story of a chicken.
- So here's the question: how are we any different from the chicken?
 - What do we have that the chicken doesn't? Aren't we making the same mistake?
- Like Hume says, "The future is under no obligation to mimic the past."

Επιστημονικές Μέθοδοι (2)

■ Μέθοδος της Λογικής Παραγωγής ή Παραγωγική Μέθοδος - Deduction Method)

Από ορισμένες δεδομένες προτάσεις ή υποθέσεις και μέσω συλλογισμών με εφαρμογή των κανόνων της λογικής (απλός ή/και υποθετικός συλλογισμός) καταλήγουμε σε συμπεράσματα.

1. Απλός Συλλογισμός:

(α) Όλα τα A είναι B. (προκείμενη πρόταση - κύρια)

(β) Το Γ είναι ένα από τα A. (προκείμενη πρόταση - δευτερεύουσα)

(γ) Το Γ είναι B. (συμπέρασμα)

2. Υποθετικός Συλλογισμός:

(α) Εάν το A1 (A2, A3.....) είναι αληθές, τότε το B είναι αληθές. (κύρια πρόταση)

(β) Το A1 (A2, A3.....) είναι αληθές. (δευτερεύουσα πρόταση)

Το B είναι αληθές. (συμπέρασμα)

Τα (A2, A3.....) είναι τα *ceteris paribus*. Αν ισχύει το A1 και δεδομένου ότι A2, A3.... ισχύουν, το B είναι αληθές. Για να ισχύει η υπόθεσή μας, πρέπει να ορίσουμε τις προϋποθέσεις.

Παράδειγμα από τα Οικονομικά: αν αυξηθεί η ζήτηση ενός αγαθού, τότε η τιμή ισορροπίας του θα αυξηθεί (*ceteris paribus*, δηλαδή με όλες τις υπόλοιπες μεταβλητές-σταθερές και λοιπούς παράγοντες αμετάβλητους). Αυτός ο συλλογισμός ισχύει μόνον υπό προϋποθέσεις.

Επιστημονικές Μέθοδοι (3)

■ Παραγωγική Μέθοδος (Deduction Method)

Αδυναμίες & Σφάλματα

1. Αδυναμία δημιουργίας λογικών υποθέσεων. Επομένως θα οδηγήσουν σε λανθασμένα συμπεράσματα και ελλιπές σύστημα προτάσεων.
2. Οδηγεί σε ορισμένα λογικά σφάλματα : Εάν οι προκείμενες προτάσεις είναι εμπειρικά λανθασμένες, τα συμπεράσματα είναι επίσης λανθασμένα.
3. Πιθανόν να περιέχει σφάλματα αιτιατής σχέσης: επειδή το B συμβαίνει μετά το A, τότε το B κατ' ανάγκη προέρχεται από το A. (post hoc ergo propter hoc – ‘μετά από αυτό, επομένως εξ αιτίας αυτού’)

Επιστημονικές Μέθοδοι (4)

■ Υποθετικό – παραγωγική Μέθοδος

(Hypothetico – deductive Method)

Ακολουθούνται τα εξής στάδια:

1. Εισάγονται θεμελιώδεις, γενικής μορφής υποθέσεις που μπορεί να μην βρίσκονται με αυτή την μορφή στον πραγματικό κόσμο – υψηλότερου επιπέδου υποθέσεις.
2. Ελέγχεται η εμπειρική ισχύς των υποθέσεων αυτών. Στην περίπτωση όπου η βασική υπόθεση είναι δύσκολο να ερευνηθεί, πρέπει να προχωρήσουμε σε εμπειρικό έλεγχο υποθέσεων χαμηλότερου επιπέδου, οι οποίες όμως συνάγονται από την βασική υπόθεση.
3. Διατυπώνεται γενικό συμπέρασμα διά μέσου της λογικής παραγωγής.

Επιστημονικές Μέθοδοι (4)

■ Υποθετικό – παραγωγική Μέθοδος

(Hypothetico – deductive Method)

Παράδειγμα: στα Οικονομικά, η θεωρία του τέλει ανταγωνισμού

Βασική υπόθεση: οι επιχειρήσεις μεγιστοποιούν το κέρδος τους / σκοπός της τυπικής επιχείρησης είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους.

Είναι προφανές ότι αυτό μπορεί να συμβαίνει, αλλά θα μπορούσε κάποιος να ισχυρισθεί ότι οι επιχειρήσεις μεγιστοποιούν τις πωλήσεις ή μεγιστοποιούν το μέγεθός τους.

Με την χρήση λογικής παραγωγής και μαθηματικών, αυτή η υπόθεση οδηγεί λογικά στο συμπέρασμα ότι το οριακό κόστος των επιχειρήσεων θα πρέπει να ισούται με το οριακό έσοδο για να υπάρχει μεγιστοποίηση των κερδών. (Οριακό κόστος είναι το επιπλέον κόστος που έχει η επιχείρηση όταν παράγει μία επιπλέον μονάδα προϊόντος. Οριακό έσοδο είναι το επιπλέον έσοδο που έχει η επιχείρηση από την πώληση μιας επιπλέον μονάδας προϊόντος). Επίσης, σε ένα τέλεια ανταγωνιστικό περιβάλλον, το οριακό έσοδο θα πρέπει να είναι ίσο με την τιμή.

Από την βασική υπόθεση μεγιστοποίησης κερδών, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το οριακό έσοδο θα πρέπει να ισούται με την τιμή.

Επιστημονικές Μέθοδοι (4)

■ Υποθετικό – παραγωγική Μέθοδος

(Hypothetico – deductive Method)

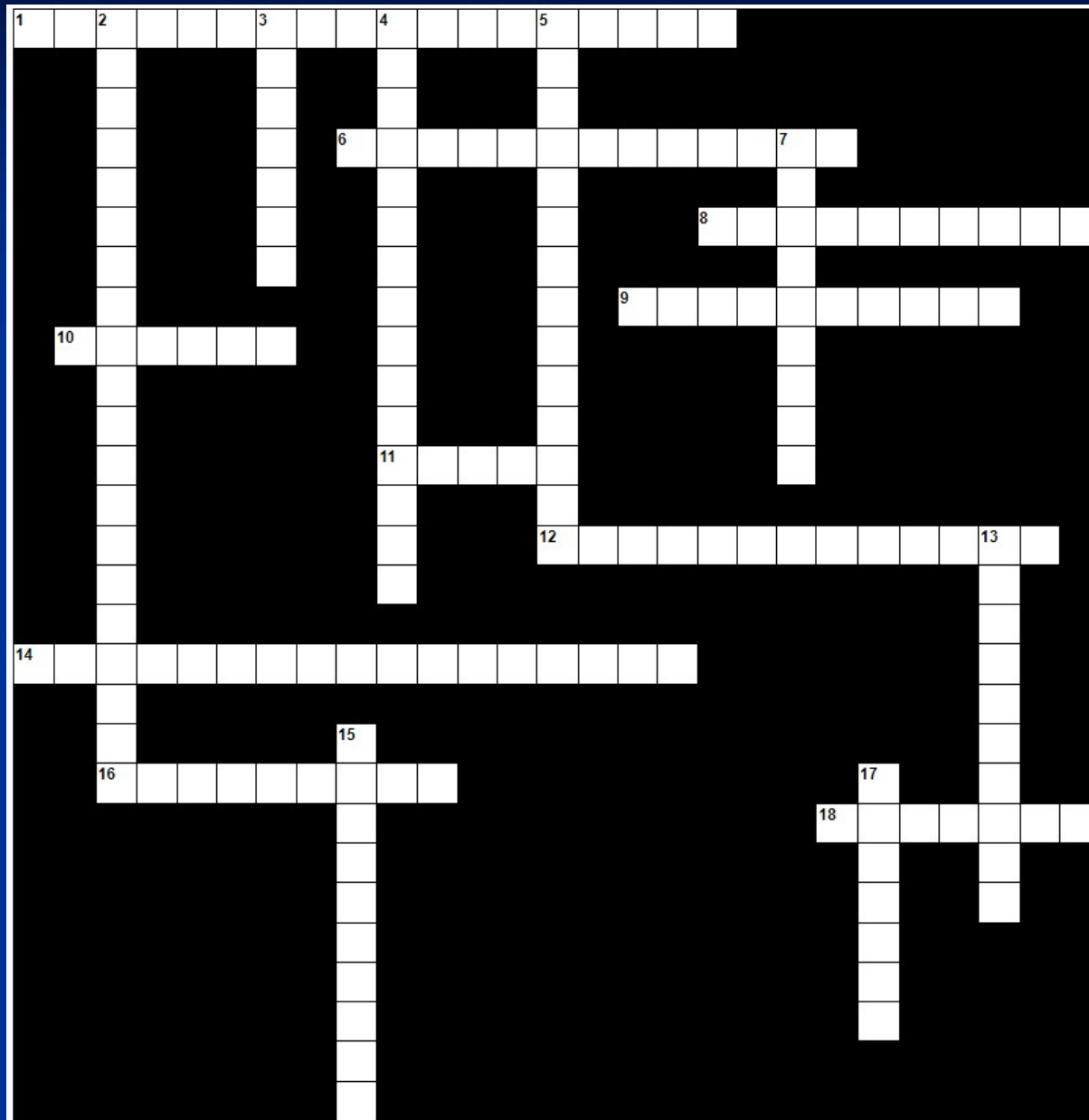
Παράδειγμα: στα Οικονομικά, η θεωρία του τέλει ανταγωνισμού (συνέχεια)

Το δεύτερο βήμα είναι να κάνουμε έλεγχο των υποθέσεων.

Η βασική υπόθεση είναι δύσκολο να ελεγχθεί εμπειρικά (ίσως λόγω του διαφορετικού τρόπου με τον οποίο γίνεται αντιληπτή η έννοια από τους επιχειρηματίες ή και των επιφυλάξεων ως προς την δήλωση στοιχείων). Θα μπορούσαμε, όμως, να ελέγξουμε εμπειρικά την υπόθεση του χαμηλότερου επιπέδου, σύμφωνα με την οποία για την μεγιστοποίηση των κερδών σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον πρέπει η τιμή να είναι ίση με το οριακό έσοδο. Εξετάζουμε εμπειρικά την τιμή του προϊόντος και το οριακό έσοδο της επιχείρησης και αν αυτά τα δύο είναι ίσα, η επιχείρηση μεγιστοποιεί τα κέρδη της, αν όχι τότε η υπόθεση δεν ισχύει.

Αν παρατηρήσουμε ότι η τιμή στην οποία πωλεί η επιχείρηση το εν λόγω αγαθό είναι μεγαλύτερη από το οριακό κόστος, τότε συμπεραίνουμε ότι η συγκεκριμένη επιχείρηση δεν λειτουργεί ανταγωνιστικά και ίσως να έχει κάποια μονοπωλιακή θέση. Εξάγουμε το λογικό συμπέρασμα ότι η θεωρία του τέλει ανταγωνισμού για την συγκεκριμένη επιχείρηση ή δείγμα επιχειρήσεων δεν ισχύει. Ίσως θα πρέπει να προτείνουμε άλλο υπόδειγμα ή υποδείγματα (π.χ. μονοπωλιακός ανταγωνισμός, ολιγοπώλιο ή μονοπώλιο).

Σταυρόλεξο

Σταυρόλεξο

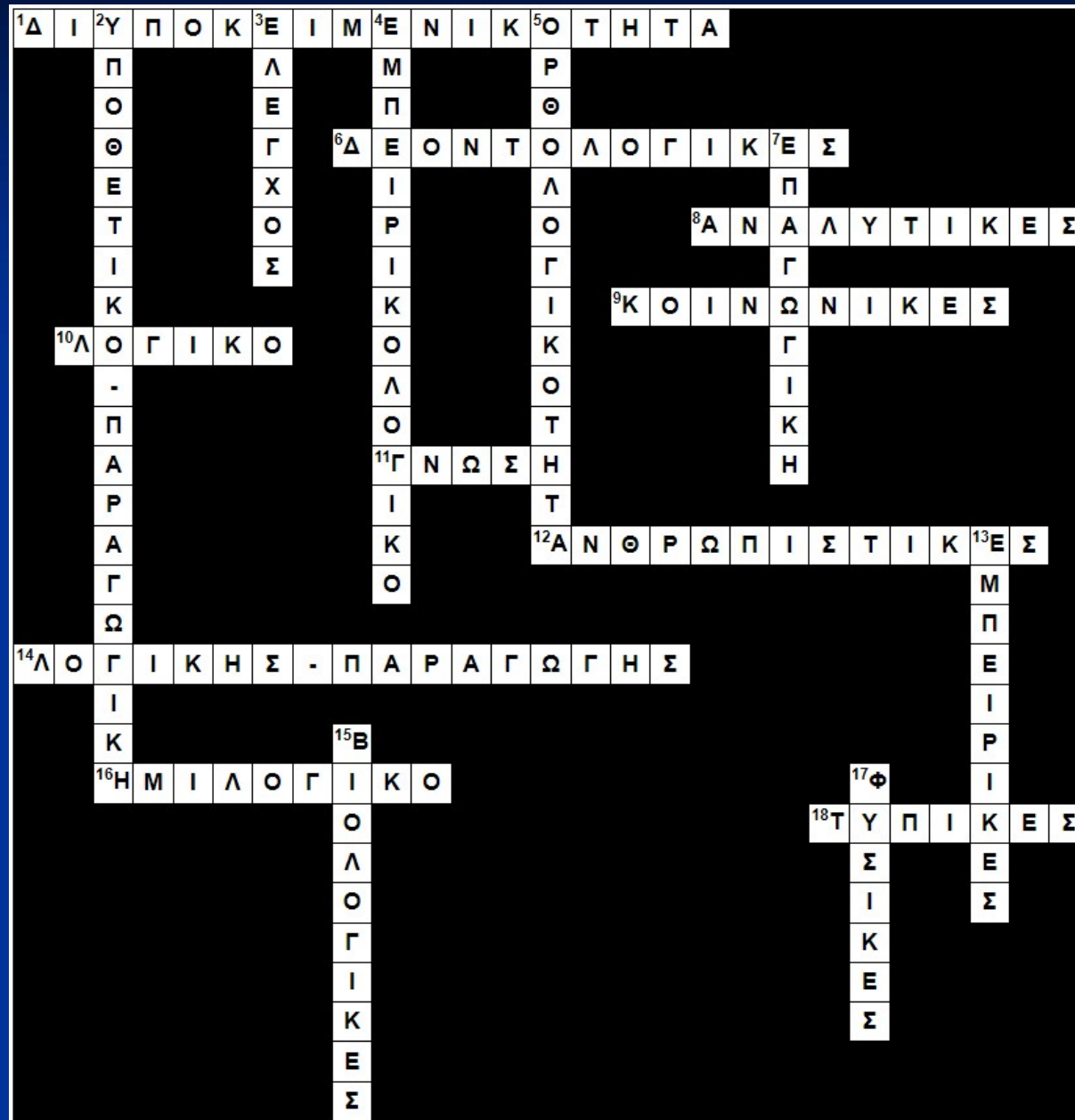
■ Οριζόντια

1. Χαρακτηριστικό της επιστήμης
6. Κατηγορίες επιστημών
8. Κατηγορίες επιστημών
9. Κατηγορία εμπειρικών επιστημών
10. Σφάλμα λογικής υφής
11. Χαρακτηριστικό της επιστήμης
12. Κατηγορίες επιστημών
14. Βασική Μέθοδος
16. Σφάλμα λογικής υφής
18. Κατηγορίες επιστημών

Σταυρόλεξο

- Κάθετα
- 2. Βασική μέθοδος
- 3. Χαρακτηριστικό της επιστήμης
- 4. Σφάλμα λογικής υφής
- 5. Χαρακτηριστικό της επιστήμης
- 7. Βασική μέθοδος
- 13. Κατηγορίες επιστημών
- 15. Κατηγορία εμπειρικών επιστημών
- 17. Κατηγορία εμπειρικών επιστημών

Σταυρόλεξο

Εμπειρικές Κοινωνικές Επιστήμες

Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός ως πλαίσιο εμφάνισης των νεότερων Κοινωνικών Επιστημών

Οι Κοινωνικές Επιστήμες προσπάθησαν να εφαρμόσουν στον κοινωνικό χώρο τους γενικούς νόμους και τον εμπειρικό έλεγχο υποθέσεων που εφαρμόζουν οι Φυσικές Επιστήμες.

Αρχαιότητα: Αρχή συστηματικής και εμπειρικά προσανατολισμένης διερεύνησης της Φύσης.

- Ιπποκράτης (5^{ος} αι. π.Χ., Ιατρική Επιστήμη)
- Αριστοτέλης (Μεγάλα Φυσικά έργα/εμπειρική έρευνα της φύσης)
- Θεόφραστος (Βοτανική Επιστήμη/ταξινόμηση των φυτών)
- Αρχιμήδης (Υδροστατική και Θεωρία Μοχλών)
- Titus Lucretius Carus (99-55 π.Χ., Φυσικές Θεωρίες)
- Πλίνιος ο Πρεσβύτερος (23-79 μ.Χ., Φυσική Ιστορία)
- Πτολεμαίος (90-168 μ.Χ., Αστρονομία)

Αναγέννηση: Η επιστημονική στάση απέναντι στον κόσμο εμφανίζεται ως συνεχές φαινόμενο (Συστηματική Παρατήρηση της Φύσης/Καταγραφή Ομοιομορφιών, Κανονικότητας)

- Leonardo Da Vinci (1452-1519, Φυσικές Επιστήμες-Ανατομικές Μελέτες)
- Νικόλαος Κοπέρνικος (1520 Αστρονομία, Οικονομικά)
- W. Harvey
- Γαλιλαίος
- Νεύτωνας

Η γένεση της νεότερης πολιτικής σκέψης (1)
(Ελληνική/Ρωμαϊκή Εποχή – 16^{ος} Αι.)

Βασικό Θέμα: Πηγές και Νομιμοποίηση της Κρατικής Εξουσίας

- Αρχαία Ελληνική και Ρωμαϊκή Παράδοση
 1. Προσωπικότητα και Παιδεία Κυβερνώντων (Πλάτωνος ‘Πολιτεία’)
 2. Διάφοροι Τύποι Πολιτικών Συστημάτων (Αριστοτέλης: Περιγραφή Συστημάτων, Titus Livius: Περιγραφή Συντάγματος των Ρωμαίων)
 3. Θεσμοί και Λειτουργία τους ως περιορίζουσα την Εξουσία (Πολύβιος)

- 16^{ος} Αιώνας
 1. Niccolo Machiavelli (*Il Principe*: Πρακτικές κατάληψης και άσκησης εξουσίας από τον ηγεμόνα, παραδεχόμενος ότι ‘ο άνθρωπος δρα πάντοτε προς ίδιο συμφέρον’)
 2. Gasparo Contarini (*De Magistratibus et Republica Venetorum* : Ανέλυσε το σύστημα της αποκεντρωμένης και ελεγχόμενης εξουσίας της Βενετίας: Υπατοι = μοναρχικό στοιχείο, Σύγκλητος = αριστοκρατικό, Λαϊκές Συνελεύσεις = δημοκρατικό)
 3. Thomas More (*Ουτοπία*: Ουτοπική Κοινωνία με άκαμπτους και αχρονικούς θεσμούς, κριτική στις πολιτικές συνθήκες της εποχής του)

Η γένεση της νεότερης πολιτικής σκέψης (2)
(Thomas Hobbes – John Locke – Montesquieu).

■ 17^{ος} Αιώνας

1. Thomas Hobbes (Θεμελιωτής του απολυταρχικού Κράτους, αλλά και πρόδρομος του φιλελευθερισμού. Έργα του: *Elements of Philosophy, De Cive, Elements of Law, Leviathan*).

Αν και βασική προσέγγιση ήταν δεοντολογική (ποιά η σωστή κοινωνική τάξη), μετέφερε στις Κοινωνικές Επιστήμες την Εμπειρική Μεθοδολογία του Γαλιλαίου για την ανάλυση και σύνθεση των φυσικών και κοινωνικών φαινομένων, τα οποία έχουν ένα μηχανικό χαρακτήρα. Επιστήμη είναι η γνώση της αιτιακής σχέσης μεταξύ πραγματικών περιστατικών ώστε να επιτρέπονται οι προβλέψεις.

Μεθοδολογικός Ατομισμός: Τα κοινωνικά φαινόμενα είναι άθροισμα συμπεριφορών ατομικών μονάδων (ατομικές συμπεριφορές). Άρα μπορούν να θεμελιωθούν τύποι ανθρώπινης συμπεριφοράς σε δεδομένες συνθήκες. (Δυνατότητες πρόβλεψης)

Η γένεση της νεότερης πολιτικής σκέψης (3)
(Thomas Hobbes – John Locke – Montesquieu).

- Ο Μεθοδολογικός Ατομισμός στηρίζεται στην ενδοσκοπήση: η παρατήρηση του ίδιου του εαυτού μας επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων για την ψυχική ζωή των άλλων. Ο άνθρωπος έχει (α) ικανότητα λόγου, (β) επιθυμία για απόκτηση γνώσεων, (γ) κίνητρο για ασφάλεια του εαυτού του και της περιουσίας του. Άρα έχει ανάγκη ενός ισχυρού κράτους, το οποίο πρέπει να έχει απεριόριστη εξουσία. Τα ατομικά δικαιώματα αποδυναμώνουν την κρατική εξουσία και προκαλούν κοινωνική αταξία και ανασφάλεια της φυσικής κατάστασης. Γι αυτό οι άνθρωποι πρέπει να καταρτίζουν ένα κοινωνικό συμβόλαιο το οποίο δημιουργεί ένα μονοπωλιακό φορέα άσκησης εξουσίας (το κράτος). Ο λαός ταυτίζεται με την κυβέρνηση και επομένως είναι λογικά αδύνατη η κρατική αδικία. (Αυταρχικό Κράτος)

Η γένεση της νεότερης πολιτικής σκέψης (4)
(Thomas Hobbes – John Locke – Montesquieu).

2. John Locke (Θεμελιωτής και θεωρητικός της σύγχρονης πλουραλιστικής δημοκρατίας. Έργα του: *Letter Concerning Toleration, Essay Concerning Human Understanding, Two Treatise of Government*)

Ο Εμπειρισμός ήταν το μέσο απελευθέρωσης της φιλοσοφικής και πολιτικής σκέψης από τη θεολογική παράδοση και την προσκόλληση σε αυθεντίες και ‘αποκαλυπτικές’ πηγές γνώσης.

Το κράτος

- (α) είναι ανθρώπινο κατασκευάσμα με ωφελιμιστικές επιδιώξεις.
- (β) δημιουργείται μ’ ένα κοινωνικό συμβόλαιο που συνάπτουν οι άνθρωποι σε μία φυσική κατάσταση που είναι σε ‘τάξη’ (αντίθετα με Hobbes). Αν αυτό παραβιασθεί τότε αυτοί μπορούν να ανατρέψουν τον ηγεμόνα.
- (γ) Η φυσική κατάσταση στηρίζεται στο φυσικό δίκαιο και στο ‘λόγο’ που διδάσκει ότι δεν πρέπει να βλάπτουμε τη ζωή, υγεία, ελευθερία και περιουσία των ανθρώπων.
- (δ) Το φυσικό δίκαιο δεν μπορεί να εφαρμοσθεί πάντοτε κανονικά γι αυτό υπάρχει το κράτος που συνάπτει το κοινωνικό συμβόλαιο με τους ανθρώπους.
- (ε) Οι άνθρωποι προτιμούν να παραιτηθούν από το δικαίωμα εφαρμογής του φυσικού δικαίου και να το αναθέσουν σε πολιτικό θεσμό με αποκλειστικό δικαίωμα εξουσίας

Η γένεση της νεότερης πολιτικής σκέψης (5)

(Thomas Hobbes – John Locke – Montesquieu).

- Ιδιοκτησία: Φυσικό δικαίωμα που παράγεται από την εργασία. Αποτελεί ενσωματωμένη εργασία και πρέπει να επιδιώκεται η καλύτερη αξιοποίησή της. Υπάρχουν περιορισμοί στη συσσώρευση φυσικού πλούτου που συνδέονται με τη φθορά των αγαθών.
- Η ανακάλυψη του χρήματος αίρει τους περιορισμούς αυτούς, επιτρέπει τη συσσώρευση αρκεί άλλοι άνθρωποι να μην στερούνται τα αγαθά αυτά.

Η γένεση της νεότερης πολιτικής σκέψης (6)

(Thomas Hobbes – John Locke – Montesquieu).

3. Montesquieu (Διακήρυξε την Αρχή της Διάκρισης των Εξουσιών.
Κύριο Έργο του: *De l' Esprit des lois*)

Η πολιτική οργάνωση μιας κοινωνίας πρέπει να αναλυθεί σε σχέση με τον πολιτισμό της και τις θεμελιακές της αξίες, όπως διαμορφώνονται από το γενικό πνεύμα αυτής (θρησκεία, νομικές παραδόσεις, ήθη – έθιμα, πολιτιστιικές αξίες, κλίμα κ.α.). *Μερικά έθνη εμπνέονται από τη θρησκεία, άλλα από τη θέληση για κατακτήσεις ή την εσωτερική αδράνεια και τον εφησυχασμό, αλλά υπάρχει ένα έθνος στον κόσμο (Αγγλία) που έχει ως άμεσο σκοπό του Συντάγματός του την πολιτική ελευθερία'.*

Μη Κρατικοί Κοινωνικοί Θεσμοί (εκκλησία, Ήθη, Έθιμα, Ευγενείς, κλπ) πρέπει να ασκούν αμοιβαίο έλεγχο στα κρατικά όργανα και να περιορίζουν την εξουσία του ηγεμόνα.

Σκωτικός Διαφωτισμός (1)

- 18^{ος} αιώνας: Στη Σκωτία σημαντική ανάπτυξη της βιομηχανίας του εμπορίου και του πολιτισμού.
- Ραγδαία ανάπτυξη των Επιστημών, της Φιλοσοφίας και των Τεχνών.
- Επιδίωξη των φιλοσόφων ήταν η εφαρμογή φιλοσοφικών αρχών στις κοινωνικές επιστήμες, ανάλογων με εκείνες που ανακάλυψε ο Νεύτων για τη φύση. (Παράλληλη ανάπτυξη Φυσικής και Ηθικής Φιλοσοφίας). Δηλαδή, προσπάθεια ανακάλυψης μιας γενικής αρχής (ως η βαρύτητα) που θα διασφάλιζε και εξηγούσε τη συνοχή και λειτουργικότητα των ανθρώπινων κοινωνιών.
- Οι ανθρώπινες κοινωνίες δεν είναι προϊόν κοινωνικών συμβολαίων (κρατικής επιβολής που επιβάλλεται από ηγεμόνες, νόμους και δικαστήρια) αλλά στηρίζονται σε φυσικούς νόμους που διαμορφώνουν τον αυτοφυή χαρακτήρα τους.

Σκωτικός Διαφωτισμός (2)

- Η Ανθρώπινη Φύση είναι ομοιόμορφη και αμετάβλητη. (David Hume: A treatise of Human Nature, 1739-40)
- Βασικό πρόβλημα της ανθρώπινης φύσης ήταν ο εγωιστικός ή αλτρουιστικός χαρακτήρας της. Τα ηθικά συναισθήματα είναι αντίθετα με την ατομική εγωιστική συμπεριφορά.
 - Adam Smith: Η εγωιστική συμπεριφορά (στον οικονομικό χώρο) οδηγεί σε ικανοποιητικά αποτελέσματα.
 - David Hume: Κάθε άνθρωπος ενδιαφέρεται για τη δική του ευτυχία περισσότερο απ' όσο για την ευτυχία των άλλων. Και ακόμα λιγότερο όσο περισσότερο απομακρυσμένα είναι τα άτομα μεταξύ τους. (Βλ. επίσης Francis Hutcheson – ομοιότητες μεταξύ κοινωνικής απόστασης και απόστασης μεταξύ σημείων στον τύπο βαρύτητας του Νεύτωνα).

Σικωτικός Διαφωτισμός (3):

Η Βιομηχανική Επανάσταση (εμπορευματοποίηση).

- Μετασχηματισμός οικονομιών με Αγορές σε οικονομίες της Αγοράς. Η κατάρρευση του φεουδαρχικού συστήματος και η γέννηση του καπιταλισμού προκλήθηκε από την ανάπτυξη των διεθνών εμπορικών δικτύων λόγω των βελτιώσεων στους τομείς της ναυτιλίας και της ναυπηγικής. Άρα ορισμένα αγαθά έγιναν διεθνώς ανταλλάξιμα εμπορεύματα (αύξηση του όγκου του διεθνούς εμπορίου).
- Η αναδυόμενη εμπορική τάξη πλούτισε και απειλήθηκε η κοινωνικά ιεραρχική θέση των γαιοκτημόνων. Έτσι μετατράπηκαν σε εμπόρους διεθνώς ανταλλάξιμων εμπορευμάτων (κυρίως μαλλιού). Η γη έγινε οικονομικό περιουσιακό στοιχείο με αξία να διακυμαίνεται μαζί με την τιμή του εμπορεύματος (μαλλί). Έτσι τα αγροτικά προϊόντα, η γη και η εργατική δύναμη (εργασία) μετατράπηκαν σε εμπορεύματα.
- Σπουδαίες εφευρέσεις (ατμομηχανή από τον James Watt) προκάλεσαν μνημειώδεις αλλαγές που διέλυσαν τις φεουδαρχικές

Σκωτικός Διαφωτισμός (4): Η Βιομηχανική Επανάσταση (Νέοι Θεσμοί).

- Κοινωνικές Σχέσεις εντός της Ευρώπης και ειδικότερα στο εσωτερικό της Βρετανίας.
- Ανάπτυξη χρηματοπιστωτικών θεσμών και αξιόπιστων μορφών χρήματος, καθώς και η ωρίμανση του εμπορίου στις αγορές των πόλεων, προκάλεσαν τη σταδιακή απελευθέρωση του τοπικού εμπορίου για απλά καθημερινής ανάγκης αγαθά από τις φεουδαρχικές ρυθμίσεις.
- Μετατροπή αγροτών σε ενοικιαστές γης. (α) Η μεγάλη συγκέντρωση της γαιοκτησίας στην Αγγλία και Σκωτία (λίγοι γαιοκτήμονες κατείχαν τεράστιες εκτάσεις) προκάλεσε αδυναμία συλλογής της σοδειάς. (β) Η συγκέντρωση της πολιτικής δύναμης στην Κεντρική Κυβέρνηση δημιούργησε την ανάγκη αντιστάθμισης της χαμένης στρατιωτικής ισχύος με μεγάλο πλουτισμό. Έτσι καθορίστηκε πρόσοδος στους αγρότες ανεξάρτητα από το μέγεθος παραγωγής. Οι τελευταίοι αναγκάστηκαν να μπουν στην αγορά και δημιούργησαν την εργατική τάξη που σταδιακά απασχολήθηκε στα εργοστάσια που εμφανίστηκαν σταδιακά.
- Άρα η οικονομική δύναμη μεταφέρθηκε στους εμπόρους και τους διευθύνοντες τα εργοστάσια (διαφοροποίηση της οικονομικής από την πολιτική δύναμη).
- Σημαντική επίδραση στη διανόηση.

Σκωτικός Διαφωτισμός (5):

David Hume - Adam Smith

- David Hume (1711-1776): Σημαντική συμβολή στη Φιλοσοφία, Οικονομικά, Ψυχολογία, Ιστορία

-Έργα του: *'Treatise of Human nature'*, *'An Enquiry concerning Human Understand'*, *'An Enquiry concerning the Principles of Morals'*

-Οι θέσεις του:

1. Ο άνθρωπος είναι εγωιστής. Το ενδιαφέρον του για τους άλλους είναι φθίνουσα συνάρτηση της κοινωνικής απόστασης από τα άλλα πρόσωπα.
2. Δεν συνάγεται το δέον από το ον αλλά ηθικά θέματα μπορούν να συζητηθούν ορθολογικά. (Δημιουργία ηθικών συναισθημάτων έγκρισης ή απόρριψης).
3. Εισαγωγή της έννοιας *'Συνειρμική Θεώρηση'*: Είναι αδύνατο να γνωρίσουμε περισσότερα απ' όσα μας δίνουν οι εντυπώσεις μας και ο νους έχει την τάση να συνδέει όμοιες εντυπώσεις. Η αρχή του συνειρμού παίζει τον ίδιο ρόλο στα ανθρώπινα φαινόμενα που είχε η βαρύτητα στη Φυσική.

Σκωτικός Διαφωτισμός (6):

David Hume-Adam Smith

- Adam Smith (1723-1790): Σημαντική Συμβολή στη Φιλοσοφία, Κοινωνιολογία, Κοινωνική Ψυχολογία. Περιέγραψε την λειτουργία του μηχανισμού των αγορών και των τιμών για την οργάνωση και το συντονισμό των οικονομικών δραστηριοτήτων

Έργα του: The Wealth of Nations, Theory of Moral Sentiments, Philosophical Inquiries

- Οι Θέσεις του:

1. Έργο της Επιστήμης είναι η ανακάλυψη γενικών νόμων με τη χρησιμοποίηση της θεωρίας και των εμπειρικών ελέγχων. Το σύστημα του Νεύτωνα (βαρύτητα) περιείχε αρχές που μπορούν να εφαρμοσθούν και στη μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς.
2. Συμπάθεια (empathy, βιωματική μετάθεση στη σκέψη του άλλου) = Νευτώνεια Βαρύτητα. Έτσι καταλαβαίνουμε τις επιθυμίες, ελπίδες, χαρές, φόβους των άλλων και γινόμαστε αμερόληπτοι παρατηρητές (impartial spectators) που κρίνουν χωρίς να επηρεάζονται από ίδια ή άλλα συμφέροντα. Η διαφορετική εκτίμηση της δικής μας ευτυχίας σε σχέση με αυτής των άλλων (αρχή κοινωνικής εγγύτητας) δεν είναι αποδεκτή ηθικά.

Σκωτικός Διαφωτισμός (7): David Hume-Adam Smith

3. ‘Το κεντρικό ερώτημα’. Πως λειτουργεί μια αγοραία οικονομία χωρίς κεντρικό σχεδιασμό και συντονισμό των οικονομικών πράξεων εκατομμυρίων ατόμων που δεν συνδέονται μεταξύ τους με προσωπικές σχέσεις.
Ο άνθρωπος έχει την τάση να εμπορεύεται και να συναλλάσσεται κι αυτό οδηγεί στη δημιουργία των αγορών. Η αγορά συντονίζει τις επιθυμίες και τα σχέδια των συναλλασσομένων.
4. ‘Κατανομή Εργασίας’. Ο πλούτος μιας κοινωνίας δημιουργείται από ένα κοινωνικό στοιχείο, την ‘κατανομή εργασίας’ και όχι από το κλίμα, το έδαφος ή το χαρακτήρα του ανθρώπου. Η κατανομή των Έργων προκαλεί βελτίωση των δεξιοτήτων των εργαζομένων και εξοικονόμηση χρόνου, παρουσιάζει όμως σοβαρές αρνητικές πλευρές, όπως περιορισμός της ικανότητάς του να σιέφτεται και να ενδιαφέρεται για τους συνανθρώπους του.

Σκωτικός Διαφωτισμός (8): David Hume-Adam Smith

5. 'Αντικειμενική Θεωρία της Αξίας'. Οι τιμές των αγαθών και υπηρεσιών είναι ένα αντικειμενικό μέγεθος που συνδέεται (μακροχρόνια) με το κόστος παραγωγής και την προσφορά των αγαθών, ενώ οι παράγοντες της ζήτησης παίζουν πολύ μικρό ρόλο (μόνο τρέχουσες μεταβολές των τιμών). Η ποσότητα εργασίας που εμπεριέχεται στην παραγωγή ενός αγαθού προσδιορίζει το μέτρο της αξίας αυτού.
6. 'Παράδοξο της Αξίας'. Τέλειος διαχωρισμός μεταξύ αξίας χρήσης και αξίας ανταλλαγής. Η 'Οριακή Επανάσταση' έλυσε το παράδοξο υποστηρίζοντας ότι συναλλαγές στην αγορά γίνονται μόνο για πρόσθετες ποσότητες (Αρχή της Φθίνουσας Οριακής Χρησιμότητας).

Σκωτικός Διαφωτισμός (9): David Hume-Adam Smith

7. 'Το Αόρατο Χέρι'. Η προσπάθεια ανακάλυψης των γενικών νόμων που διέπουν τα κοινωνικά φαινόμενα. Οι συναλλασσόμενοι επιδιώκουν το ίδιο συμφέρον αλλά έτσι προωθούν ένα σκοπό που δεν είναι μέρος των προθέσεών τους. Άρα υπάρχουν μη ηθελημένες συνέπειες ατομικών πράξεων (Μεθοδολογικός Ατομισμός)
8. 'Ο ρόλος του Κράτους'. Πολύ σημαντικός για τον καθορισμό και τήρηση των κανόνων. Οι καταναλωτές είναι σημαντικότεροι από τους πολιτικούς και επιχειρηματίες.
9. 'Η Οικονομική Ιστορία'. Έπρεπε να γίνει επιστημονική με την ανακάλυψη Νόμων Ιστορικών Σταδίων.

Η Κλασική Σχολή της Πολιτικής Οικονομίας (1)

- **David Ricardo (1772-1823):** Σύγκρουση μεταξύ γαιοκτημόνων και καπιταλιστών (βιομηχάνων).

Εργασιακή Θεωρία της Αξίας: Η ποσότητα της εργασίας σε σχέση με το κεφάλαιο που περιέχεται στα αγαθά που παράγονται χαρακτηρίζει την αξία των αγαθών (μέτρησης της σχετικής τιμής τους).

Θεωρία Διαφορικής Οικονομικής Προσόδου ή Γαιοπροσόδου:

Γαιοπρόσοδος υπάρχει λόγω ύπαρξης εδαφών διαφορετικής (αυξημένης) παραγωγικότητας που κατέχουν ορισμένοι ιδιοκτήτες γης. Η πρόσοδος είναι μια πληρωμή σε κάποιον προμηθευτή πάνω και πέρα από αυτή που είναι απαραίτητη για να συνεχίσει η ομαλή ροή της παραγωγής. Για την κοινωνία η καταβολή προσόδων στους γαιοκτήμονες αποτελεί σπατάλη και δεν οδηγεί στην οικονομική ανάπτυξη.

Η Κλασική Σχολή της Πολιτικής Οικονομίας (2)

- **Karl Marx (1818-1883):** Σύγκρουση μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας.

Εργασιακή Θεωρία της Αξίας: Η αξία ενός εμπορεύματος αντανακλά την ποσότητα ανθρώπινης εργασίας που απαιτείται για την παραγωγή του (ομοιότητα με A. Smith και D. Ricardo).

Τα κέρδη δημιουργούνται όχι στην πώληση αλλά στη διάρκεια της παραγωγής, δηλ. στη διαφορά της αξίας της εργασίας ως εμπορεύματος (εργασιακός χρόνος ή εργασιακή δύναμη) και της αξίας που προστίθεται στα εμπορεύματα από τους εργάτες (αξία της εργασίας).

Άρα: Κέρδη = Υπεραξία

Διαδικασία Υφέσεων: Η συνεχής εκμηχάνιση της παραγωγής → λιγότερη εργασία → μείωση της αξίας των εμπορευμάτων → μείωση των τιμών → μείωση των αμοιβών (μισθών) → μείωση της ζήτησης → μείωση της παραγωγής → μείωση της απασχόλησης, κ. ο. κ.

Πολιτική Οικονομία: Ιδεολογία και Ιστορία

- Όλες οι σπουδαίες οικονομικές θεωρίες κατασκευάστηκαν βασισμένες σε κάποιο συνδυασμό ιδεολογίας και ιστορίας.
- Adam Smith: (α) Πίστη στο ελεύθερο εμπόριο, (β) ιστορικές εξελίξεις του 18ου αιώνα με γέννηση της αγοράς από τις φεουδαρχικές κοινωνίες.
- David Ricardo: (α) Αντιπάθεια προς εισοδηματίες, (β) Ναπολεόντειοι Πόλεμοι και πολιτική ενάντια στον προστατευτισμό και τους γαιοκτήμονες.
- Karl Marx: (α) αλληλεγγύη προς την εργατική τάξη, (β) υφέσεις και επαναστάσεις της περιόδου που έγραψε τα έργα του.
- Άλλες Θεωρίες από : Joseph Schumpeter, John Maynard Keynes, Friedrich von Hayek, John Kenneth Galbraith, Joan Robinson, Milton Friedman, Robert Lucas κ.α.

Οι σημαντικές διαφορές τους οφείλονται στο ότι (α) η αρχική ιδεολογική τους θέση διαφέρει και (β) δεν μοιράζονται μια κοινή ιστορία.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

Κωνσταντίνος Γκράβας

www.gravas.gr

K_gravas1@yahoo.gr